

Rangaistusasteikon alittaminen

KANTELU

Kantelija arvostelee oikeuskanslerille 21.2.2022 osoittamassaan kantelussa Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kärjätuomari A:n ja Etelä-Suomen syyttäjälueen aluesyyttäjä B:n menettelyä kärjäoikeuden 12.10.2021 ratkaisemassa asiassa R 21/81.

Kantelun mukaan kärjäoikeus oli tuominut toisen asian vastaajista rikoslain 37 luvun 1 §:ssä rahanväärennyksestä vähimmäisrangaistukseksi säädettyä 4 kuukauden vankeusrangaistusta lyhyempään 50 päivän mittaiseen vankeusrangaistukseen. Kantelun mukaan syyttäjä oli vaatinut asiassa vastaajalle laissa säädettyä lyhyempää vankeusrangaistusta eikä ollut hakenut muutosta kärjäoikeuden lainvastaiseen ratkaisuun.

SELVITYS

Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kärjätuomari A on antanut menettelystään 7.3.2022 päivätyn selvityksen ja Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden laamanni 9.3.2022 päivätyn lausunnon.

Etelä-Suomen syyttäjälueen aluesyyttäjänä toiminut B on antanut menettelystään 17.3.2022 päivätyn selvityksen ja apulaisvaltakunnansyyttäjä 23.3.2022 päivätyn lausunnon.

Vastaaja, jolle tuomitusta rangaistuksesta kantelussa on ollut kyse, on hakenut korkeimmalta oikeudelta lainvoiman saaneen tuomion purkamista perusteella, joka ei ole liittynyt rikoslaissa säädetyn vähimmäisrangaistuksen alittamiseen. Korkein oikeus on 1.2.2023 asiassa H2022/16

antamallaan päätöksellä nro 128 hylännyt vastaajan hakemuksen. Käräjäoikeuden asiassa antama tuomio on siten jäänyt lopulliseksi.

RATKAISU

Käräjätuomarin menettely

Asiassa puheenjohtajana toiminut käräjätuomari A on antamassaan selvityksessä myöntänyt, että seuraamus on epähuomiossa tuomittu vähimmäisrangaistus alittaen.

Käräjäoikeuden laamanni on antamassaan lausunnossaan todennut, että A on virheellisesti tuominnut vastaajan laissa säädetyn vähimmäisrangaistuksen alittavaan vankeusrangaistukseen. Laamanni on lisäksi nostanut esille sen, että syyttäjä on haastehakemuksessa ja pöytäkirjan mukaan istunnossa vaatinut vastaajalle vähintään 50 päivän vankeusrangaistusta, minkä mukaan A on sitten tuominnut, vaikka hänen olisi pitänyt havahtua omissa perusteluissaankin auki kirjoittamaansa vähimmäisrangaistukseen.

Rikoslain 37 luvun 1 §:n mukaan rahanväärennyksestä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjätuomari A on menetellyt huolimattomuudesta virheellisesti tuomitessaan vastaajan asiassa rikoslain 37 luvun 1 §:ssä säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä laissa säädettyä vähimmäisrangaistusta lyhyemmän rangaistuksen tuomitseminen on vakiintuneesti johtanut huomautuksen antamiseen.

Syyttäjän menettely

Asiassa aluesyyttäjänä toiminut B on selvityksessään todennut, että asiassa on tapahtunut inhimillinen erehdys, kun hän on vaatinut vähimmäisrangaistuksen alittavaa seuraamusta. Lisäksi hän on todennut, että syyttäjän esittämä seuraamuskannanotto ei kuitenkaan sido tuomioistuinta. B on selvityksessään kertonut myös, ettei hän ole ollut syyttäjän virassa, kun tuomio on annettu, eikä hän siten ole voinut ottaa kantaa tuomion perusteluissa esiin tulleeisiin seikkoihin ja tuomittuun rangaistukseen eikä hakea muutosta tuomioon. B on todennut myös, että tapauksessa ei ole tapahtunut vahinkoa vastaajalle, kun tuomittu rangaistus on ollut alle vähimmäisrangaistuksen.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on asiasta antamassaan lausunnossa todennut, että B:n selvityksessä todetuin tavoin hänen seuraamuskannanottonsa asiassa eivät ole olleet rikoslain rahanväärennystä koskevan rikoslain 37 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisia. Lausunnon mukaan syyttäjällä ei ole laissa säädetty velvollisuutta esittää seuraamuskannanottoaan haastehakemuksessa. Syyttäjät pyrkivät kuitenkin usein näin tekemään, koska kannanotot auttavat rikosasioiden vastaajia sekä tuomioistuimia valmistautumaan käsittelyyn. Haastehakemuksissa esitetyt seuraamuskannanotot turvaavat siten omalta osaltaan sen, että rikosasioiden pääkäsittelyt voidaan toimittaa yhtäjaksoisesti.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan nostanut esille oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 7 §:n 1 momentin 6 kohdan, jonka mukaan syyttäjän on pääkäsittelyssä esitettävässä loppulausunnossaan tarvittaessa esitettävä käsityksensä rikoksen seuraamuksesta.

Lausunnon mukaan on selvää, että syyttäjän muiden kannanottojen tavoin myös hänen mahdollisesti esittämänsä seuraamuskannanoton tulee tarkoin perustua lakiin. Riippumatta siitä, onko syyttäjä esittänyt seuraamuskannanottonsa haastehakemuksessa ja/tai loppulausunnossa, kannanotto ei ole kuitenkaan tuomioistuinta sitova. Sellaisenaan lainvastainen tai muutoin perusteeton syyttäjän seuraamuskannanotto ei siten voi johtaa rikosasian vastaajan edun vastaiseen lopputulokseen, joskin se voi lisätä tällaisen lopputuloksen mahdollisuutta. Koska syyttäjän seuraamuskannanotto ei ole tuomioistuinta sitova, tuomioistuin voi, ja sen tarvittaessa myös tulee poiketa siitä, kun se määrää seuraamuksen rikoksesta.

Edelleen apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut, että B:llä ei ole ollut mahdollisuutta hakea valittamalla muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun, koska hän ei ole ollut syyttäjän virassa, kun käräjäoikeus antoi ratkaisunsa asiassa. Lausunnon mukaan rikosvastuun asianmukaiseksi toteuttamiseksi muutoksen hakeminen olisi ollut sinänsä perusteltua.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänään olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Yhdyn apulaisvaltakunnansyyttäjän arvioon, että syyttäjällä ei ole laissa säädetty velvollisuutta esittää seuraamuskannanottoaan haastehakemuksessaan. Tällä seikalla ei kuitenkaan nähdäkseni ole ratkaisevaa merkitystä arvioidessa tilannetta, jossa syyttäjä kuitenkin on esittänyt

tällaisen kannanoton, ja vaatinut siinä vastaajalle laissa säädettyä lievempää rangaistusta. Lisäksi kärjäjätuomarin asiassa antaman selvityksen perusteella aluesyyttäjänä asiassa toiminut B on esittänyt saman 50 päivän vankeuteen tuomitsemista koskevan seuraamuskannanoton myös pääkäsitelyssä, jossa taas on ollut kyse oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 7 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettusta tilanteesta.

Apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnossa todetulla tavalla haastehakemuksessa tai istunnossa esitetty kannanotto ei kuitenkaan ole tuomioistuinta sitova. Huomioiden, että asiassa on ollut kyse laissa säädettyä lievempää rangaistusta koskevasta vaatimuksesta, ei virheestä olisi edes voinut aiheuta vahinkoa vastaajalle. B:llä ei myöskään ole ollut mahdollisuutta hakea muutosta kärjäjäoikeuden tuomioon.

Seuraamuskannanoton esittäminen, silloin kun syyttäjä näin tekee, on osa syyttäjän tehtävänä olevaa rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta huolehtimista hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa. Laissa säädettyä vähimmäisrangaistusta lievemmän rangaistuksen vaatiminen lisää tällaisen rangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuutta, joka voi tarkoittaa rikosvastuun toteutumatta jäämistä ja asettaa eri rikosasioiden vastaajat keskenään eriarvoiseen asemaan sekä on omiaan pidentämään oikeudenkäynnin kokonaiskestoa ja näin aiheuttamaan lisäkustannuksia.

Arvioni mukaan tällaisen seuraamuskannanoton esittävä syyttäjä menettelee näin toimiessaan syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:ssä säädetyn vastaisesti. Lainvastaisen seuraamuksen vaatimista ei myöskään tule pitää valtion virkamieslain 14 §:ssä tarkoitettuna virkatehtävien asianmukaisena suorittamisena.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kärjäjätuomari A on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan vastaajan rikoksesta laissa säädettyä vähimmäisrangaistusta lievempään vankeusrangaistukseen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla A:lle hänen edellä kerrotusta menettelystään huomautuksen.

Kiinnitän B:n huomiota syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n ja valtion virkamieslain 14 §:n noudattamiseen.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen